

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

«Կացե՛ք յիս եւ ես ի ձեզ»
(ՅՈՒՀ. ԺԵ. 4)

Ի՞ր վերջին ընթրիքին՝ բաժանման վերջին արտայայտութիւնները եղան այս խօսքերը: Ի՞ր «բարեկամները»՝ պարզ սեղանի մը շուրջ, տակաւին անմերձ ի՞ր հոգիին՝ կ'ունկնդրէին զի՛նք՝ ապշուպ ու հրաշքոտ զգացումներով: Իւրաքանչիւրը կը մենախօսէր, ու կը լսէր հոգւոյն մէջէն՝ կարծես անձանօթ «մնացած» բանի մը այնքան ըղձալի խրտղանքը: Ամէ՛նքը — մինչեւ անկունադարձը սեղանին՝ դռան մօտ՝ իր տեղը գրաւող շփոթ Իսկարիովտացին — կը խորհիմ թէ՛ կ'ունկնդրէին զի՛նք՝ բացարձակապէս վերացած: — Մարդիկ ամենէն աւելի գեղեցիկ ու սիրելի կը թուին ըլլալ՝ մահուան ու բաժանման րոպէնէն ընդհատ: Ու ի՞ր բառերը՝ ամենէն աւելի օրհասական այդ րոպէին՝ կը լեցուէին երկնային շունչով մը: Ամէն մէկ ձեռքի թելադրական շարժում, նայուածքի մը շնորհալի կորանքը, ու գաղտնի հառաչքի մը շունչը՝ կը բանար իւրաքանչիւրին սրտին մէջ՝ գեր-երկրային անուշը, ու սրբացած գործի մը թաքնուած մեծ իղձը: Սիրելու՝ ու այդ սիրոյ մէջ երջանկանալու համաժարդկային տիրական զգացումն էր որ կրկին անգամներ, երեւան կ'ելլէր՝ անոնց տագնապով սքօղուած սրտերուն մակերեսը: Ապրած էին իրենց ծանօթ նազարէթցիին հետ. տեսած զի՛նք իրենց գրկիցներուն շուրջ՝ կեցած ծոփեզրին՝ բայց ձգած մէկդի, նաւերուն մէջ ուռկանները և իրենց հայրը՝ ու եկած ի՞ր ետեւէն: Շրջած գիւղեր ու քաղաքներ: Առանձնացած անապատներու ու լեռներու բարձունքները: Ականատես եղած ի՞ր հրաշքներուն ու հեռուէն լսած ի՞ր փորձութիւններուն պատմութիւնը, ունկնդրած շատ անգամ նաեւ այլոց հետ ունեցած ի՞ր խօսակցութիւնը: Այժմ կը մնար «վերջինը»: Մեր վերջինը չէ ասիկա՝ թոյլ, վարանոտ ու հեղգ. այլ վերջնական ու հաստատական վերջինը: Այն՝ զոր պիտի ուզէր ընել հա՛յրը միայն ի՞ր որդւոյն ու

ըսել միայն ի՛նք ի՞ր բարեկամներուն՝ «կացե՛ք յիս եւ ես ի ձեզ»: Հոգեղէն մարդուն ի՞ր հոգեղէնին մէջ՝ սահղժագործութեան առաջին օրէն ի վեր «մնացած չունչին» գիւտը՝ ու անոր հետ ի՞ր միանալն էր զոր կը յայտարարէր Յիսուս աշխարհին: Տառապած մարդոց՝ սրտնք միշտ «վերջինը» փնտոցելն իրենց կեանքի դժբախտութիւններուն ու բարեբախտութիւններուն մէջ՝ ի՞ր ուրախութեան շունչն էր զոր վերստին տալ կ'ուզէր: Հրաւիրել մարդիկ՝ որ երջանկութիւնը՝ միայն ի՞ր միութեան մէջ փնտոեն. մարմնեղէնին ու ոգեղէնին զուգաւորման մէջ: Զգացնել թէ՛ երանութիւնը՝ հոգիին է միայն, ո՛չ մարմինին՝ ո՛չ փառքին ու արծաթին. ոչ հաճոյքին՝ ու ոչ սակարկութեամբ ու պայմանադրութեամբ եղծուած բարիքին ու սիրոյն: Հանգչեցէք իմ մէջ և ես պիտի հանգչիմ ձեր մէջ — արձագանգը տարիներ առաջ արտասանուած ի՞ր խօսքին՝ «եկայք առ իս և ես հանգուցից զձեզ»: Բնակեցէք ձեր Հոգիին մէջ ու ես պիտի գտնեմ զձեզ ձեր ա՛յդ բնակարանին մէջ — բաժանումի ատեն ուղղուած սրտազին կոչ մը՝ զոր բարձրագոյն ու ազնուագոյն սէրը միայն կրնայ թելադրել:

Այդ միութիւնը խորհուրդ է, որովհետեւ խորհուրդը՝ միութիւն է: Տեսանելի, ու անտեսանելի, զգալի ու իմանալի՝ իրարու հակասական երկու իրականութիւններու միութիւն: Ու «գերազոյն երջանկութիւնը» գերազոյն վայելիք է կամ նաշակը՝ որ կը գոյանայ հոգեղէնին ու ոգեղէնին իրարու մէջ ընկղմումով. գոյութիւններու՝ ու գոյութիւններու մէջ՝ հոգեկան գոյութիւններու ներգաշնակ միութեամբ:

Եթէ երբեք հունտը, հողին արգանդին մէջ՝ բնական ներգաշնակութեամբ, յառաջ կը բերէ ցորենի ատօք հասկը, կամ ցորենը գիշերին մէջ թաղուելով՝ օրը, ու միտքը առարկային վրայ իյնալով՝ յառաջ կը բերէ մտածում, հոգւոյն երջանկութիւնն ալ, կը գոյանայ մարդուն և Աստուծոյ գեր-բնական ներգաշնակութեան խառնումով:

Դժուար է մեզի համար գտնել երջանկութեան սկիզբը՝ որովհետեւ գառն կը թուի ըլլալ, ամենէն աւելի, հաշտեցնել դժբախտութիւնները ու բարեբախտութիւնները՝ միակ լոյսի մը ներքեւ, որ առանց

այլևայլի՝ Աւետարանինը պիտի ըլլայ՝ Գթուար՝ որովհետեւ կը խոստափի մեր մէջ ջէն գիտակցութիւնը՝ ըմբռնելու համար թէ բոլոր վիշտերը, բոլոր կորուստներն ու բոլոր առօրեային մէջ մեր վայլած ուրախութիւնները՝ բնական կեանքի մը հետեւանքներն են։ Եւ թէ՛ ցրուելու չէ՛ մեր էութիւնը, ոչ՝ մէկուն գառնութիւններուն, ոչ ալ միւսին ուրախութիւններուն մէջ։ Պահել ինքզինք, տեսակ մը անբացատրելի, բայց խմանալի ուրիշ «ուրախ» և «զուարթ» տրամադրութեան մը մէջ՝ որուն համաձայն՝ թէ՛ այդ բոլորը պիտի ապրուին և թէ սակայն պիտի չապրուին։ Ու ճիշդ ընել՝ բարձրագոյն ու խորագոյն նպատակի մը սիրոյն համար՝ մեր կեանքը միութեան մը մէջ մտցնել ու այդ միութիւնը տանիլ Աստուծոյ սեղանին՝ իբրեւ երախայրիք մեր պայքարին, ու ըսել իր հրահանգին համաձայն՝ «զոր պարտէաքն առնել՝ արարաք» (Պուկ. Ժէ. 10)։ Մէկը՝ որ յաջողած է՝ մտածականը ընել կեանքին ու գտնել, անգործութեամբ, գիտակցութեան իր ներքին Արշալոյսը, այգպիտին, կեանքի իւրաքանչիւր հանգրուանին՝ ուր կայ համակրանք ու հակակրանք հաւասարապէս, իրաւամբ կրնայ գործածել ամենէն աւելի «Սէր իմ Յիսուս» բացատրութիւնը։

Եթէ երբեք խոստափած է սրտերէն այդ լոյսը՝ վասնզի պակասած է քաջութեան առաքինութիւնը նւթը և մարմինը պարտելու, անոնք խօսք մը հասկցնելու, ու հաւատք՝ նախ իր անձին վրայ, յետոյ սէր և վստահութիւն Բիւսոսի անձին վրայ։

Երբ պիտի կարենայինք լսելու տրամադրութիւն ստեղծել մեր մէջ, ամենէն աւելի ա՛յդ կոչը ըմբռնելու համար «կալցեֆ յիս եւ ես ի անգ»։ Կոչ մը՝ ուր կայ որինգին անուշութիւնը՝ կանչելու համար հօտէն բաժնուած գառնուկը։

Ինք՝ որուն ամէն մէկ արարքը՝ Հօրը լոյսին ու ձայնին մէջ բռնուած, որուն ամէն մէկ երկրաւոր խօսքը, երկնաւոր Հօրը ճշմարտութեան ու բարութեան շունչով հզօր. որուն ամէն մէկ նայուածքը՝ անպատմելի հրապոյրով մը ծիածանուած, և որուն ամբողջ կեանքը՝ մեզի անհասկնալի տառապանքներով ու հրաշքներով ծագկաղարդուած՝ միակ նպատակ մը ունեցաւ — պարգեւել այդ կորսուած խաղաղու-

թիւնը՝ հոգիին. ի՛ր իսկ անձին ներկայութեամբ՝ բանալ հոգիներուն մէջ, առաջին օրէն մնացած ու թաքնուած Աստուծոյ մէկ մասնիկը — լուծած ըլլալու համար կեանքին խորհուրդը — ու ատով տալ ինքզինք բոլոր սգաւորներուն, ու բոլոր հաւատացեալներուն։ Ու հրաւիրել մարդիկ՝ զէպի նախ իրենց անձին վատահութիւնը, ու յետոյ՝ ի՛ր անձին։ Որոտանալ նո՛ր կեանք, նո՛ր լոյս, ու նո՛ր երջանկութիւն անոնց՝ որոնք սիրով կը բարձրանան կեանքի Պողոթնային վրայ, իրմէ յետոյ, ու սիրով կ'ընդունին Ուսեցեալը, Ուսուցիչ բացուած իրենց սրտերուն մէջ։

Եւ սակայն որքան կարգանք ու լսենք զինք Աւետարանին մէջ՝ կամ Եկեղեցւոյ բեմէն՝ ա՛յնքան մնանք պիտի հեռու ու անհաղորդ իր Հօգւոյն հետ՝ եթէ երբեք մեր արարքը (կարգալու կամ լսելու) չի՛ մղուիր ներքին պէտքէ մը։ Այն որ ծառաւ ունի՛ ա՛յն միայն թող փնտռէ։ Որովհետեւ այն որ կը փնտռէ՝ ա՛յն միայն պիտի գտնէ։ Ով որ չունի՛ հաւատք, չունի իր մէջ՝ իր հոգիին, իր իսկութեան գառնալու ճիգ՝ չունի թոխք ողբգինին, թող չմօտենայ իրեն ու իր Աւետարանին. որովհետեւ շատերուն՝ «քար զլորման», և ոմանց՝ «քար կանդնման» պիտի ըլլայ։ Անոնք սակայն՝ որոնք ներկային մէջ կը զգան թէ պիտի կատարուի՛ այդ միութիւնը, ոե՛ն ձեռն մէջ, թող թափեն իրենց ամբողջ կորովը զինք գտնելու. թող գործածեն իրենց իմացականութիւնը՝ իր լոյսին հասնելու, տառապին իր քաղցրութեամբ, ու զնեն իրենց արտայայտութիւններուն ու կենցաղին մէջ հասկնալի լրջութիւն մը, ու քիչ մըն ալ շնորհ։

Բայց ամենուս բաղձանքը չէ՞՞ երջանկութիւնը։ Ասոր համար էր որ Յիսուս անակնկալի չէր գար երբեք, երբ իրեն կը մօտենային պայազատներն անգամ, հայցելու համար իրմէ լոյս, ու լսելու համար իրմէ փրկարար խօսքի մը սպեղանին։ Այգպիտներէն էր Աւետարանին մէջ ներկայացուած մեծահարուստ երիտասարդը՝ զոր սիրով ու համակրանքով ընդունեց, ինչպէս սիրով կ'ընդառաջէր ու դեռ լի՛նչ չիմացուած ու չզգացուած զօրովով մը՝ բոլոր անոնց՝ որոնք իր ներկայութեան լոյսին կ'ըղձային ու անկէ ճառագայթող ձրի ու անհուն բա-

ընթերցումը — Տառապած մայր մը՝ որ կը տանջուէր իր միամօր որդւոյն դազադին վրայ: Չարչարուող հայր մը՝ որ կը հաւատար թէ իր ներկայութիւնը, նոյնիսկ հեռուէն ձեռքի շարժումը, կամ փափաքը բաւ պիտի լինէր իր գեռատի աղջկան տալ հանգիստ՝ ջերմին հրաշքէն: Իր սիրելի բաւեկամը, ու նոյնիսկ մեղաւոր կինը, որ վսեմ՝ իր ցաւերուն մէջ, եկած էր քաջութեամբ, իր լոյսին ու ձայնին ետեւէն: Իբրեւ ճշմարիտ հաւատացեալ՝ ճշմարիտ գործը փնտռելու, ապրելու ի՛ր ձայնին մէջ միայն: միանալու իր լոյս հոգիին հետ, ու իր գեր-երջանիկ անձո՛վը միայն գտնել իր կորսնցուցածը՝ երկնային զանձը՝ Հոգւոյն երջանկութիւնը: Ու այդ լոյսին էջքը մարդուն հոգւոյն տաճարին մէջ, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ոգիին գերազոյն վայելքը՝ որ ինքն իր մէջ հարուստ՝ երանութիւն մըն է, Աւետարանի րացատրութեամբ՝ արքայութիւն մը ու ներդաշնակ միութիւն մը՝ ստորագաս անձին՝ մարդուն, ու գերադաս անձին՝ Աստուած — Քրիստոսին:

*

Քրիստոսէ առաջ ու Քրիստոսէ ետք, փորձուած է բանականութեամբ ու իտէալ խորհրդապաշտութեամբ հասնիլ երանական հոգեվիճակի մը: Հասնողներ ալ եղած են: Բայց չենք վարանիր յայտարարել թէ անոնք չեն ապրած ստուգիւ «անձնաւորեալ գոյութիւնը» — հակադրաբար «իտէալ գոյութեան» — Քրիստոսի կեանքին՝ զոր այնքան հեշտանքով ապրեցան այն խումբ մը ձկնորսները ու իրենցմէ յետոյ եկող բոլոր սուրբերը՝ ա՛յս իսկ աշխարհի վրայ:

Հին օրերու իմաստունը, Քրիստոսէ չորս դար առաջ, խանդի ու թօխքի անհրաժեշտութիւնն ալ կ'առաջադէր կարենալ բարձրանալու համար «բուն բարիին»: Որ սակայն հեռու՝ կը մնար իբրեւ «գաղափարական գոյութիւն» մը:

Այդ «բարին» ի՛նքն էր. որ եկած էր մեր աշխարհի վրայ, մտած մարդոց կերպարանքին ներքեւ: Որ կը բերէր նո՛ր կեանք, ու նոր սկիզբ: Ինք՝ իմաստուն մը չէր, ոչ ալ իր կրօնքը՝ իմաստասիրութիւն մը: Ինք՝ կեանքն էր. ու իր վարդապե-

տութիւնը՝ յայտնութիւնը՝ այդ կեանքը ապրելու եղանակին: Եւ եթէ Հելէնը մը բռնութիւն համաձայն, աշխարհը և կեանքը կայական բան մըն էր, ընդհակառակը՝ քրիստոնէութեան համար, անիկա պատմութիւնը ունէր, եղածը՝ ու ըլլալիքը, նուազի մը կամ մեղեդիի մը հանգիստութեամբ: ա՛յնքան անուշ ու ա՛յնքան սրտին մօտիկ, որմէ անգամ մը բռնուողը՝ ալ չէր կրնար բաժնուիլ. որ՝ գէպի կատարելութիւն կը շարժէր: Այդ երգին մէջ ապրողը՝ մոռցած կ'ըլլար երգը պայմանաւորող ձայները. որովհետեւ անոնց մէջէն հոռոգ «անձնաւորեալ գեղեցկութիւնն» էր որ կ'ողողէր իր հոգին: Այսպէ՛ս կը բացատրուի Քրիստոսի ետեւէն զացող՝ ապրող մարտիրոսներու ու նահատակներու վարդապետներամբ: Ինչպէս արձանի և կամ արուեստի ունէ գործի մը մէջ՝ անոր մէջի գեղեցկութիւնն է որ կը խօսի մեզի, ու նիւթը մուռացութեան կը տրուի, այնպէս նաև Քրիստոսի սիրոյն մէջ իրենց հոգին կ'առուցողները՝ աշխարհն ու կեանքը կը գտնէին Քրիստոսի անձո՛վը լեցուած, ու զանոնք կը սիրէին, մոռնալով զիրենք՝ իրենց մէջէն խօսող Քրիստոսը: Այդպէս չէ՞ր նաև որ Քրիստոս կը սիրէր ամէ՛ն մարդ. իր ծընողքը. իր անմիջական շրջանակը. յետոյ էն վերջը՝ զինք չարչարողներն ալ. ու բոլոր իրեն մօտեցողները. անոնց մէջէն կիներն ալ, ու կիներուն մէջէն մեղաւորներն ալ: Վասնզի Քրիստոս՝ Աստուծոյ կեանքն էր, և Աստուած՝ ինքզինք դրած էր մարդոց շունչին մէջ. ու Քրիստոս՝ այդ շո՛ւնչն էր զոր կը սիրէր, ու զԱյն իրեն զարձնել կ'ուզէր: Որովհետեւ Քրիստոս՝ երբ աշխարհն ու մարդը կը ստեղծէր՝ իր Հօրը և Ս. Հոգիին հետ, սիրով կը ստեղծէր: Ատոր համար է որ Աստուած՝ Հայր կը դառնայ, ու մենք՝ իր որդիները: Ինչպէս հայրը կը վերապրի իր որդւոյն մէջ, այնպէ՛ս Աստուած կը վերապրի մեր մէջ: Ու մենք երջանիկ կ'ըլլանք, զգալով այդ վերապրումը, ինչպէս որդին մշտապէս երջանիկ է, երբ հօրը աչքերուն մէջ՝ ինքզինք կը տեսնէ, ու հայրը՝ իր երիտասարդութիւնը ու անմահութիւնը կ'ապրի իր որդւոյն հասակին մէջ:

Իցի՛ւ թէ գիտակցութիւնը ունենայինք մեր Անոր օրդիները ըլլալու. ու հաւատք՝

Աւետարանին մանանեխին չափ, ու ամբողջական վտանգութիւն մը՝ Իր սիրոյն վրայ, Բուռն փափաք մը զգայինք, զի՞նք մեր մէջ ապրեիւ, ու մենք Իր մէջ վերածնելու։

Իր լոյս Անձին գոյութիւնը՝ կանթեղէինք մեր սրտին խորանին առջեւն։ Իր անունին պատկերը պաշտէինք. ու իր ձայնին հրայրքէն ու քաղցրութենէն վառուէինք։ Ի՞նչ պիտի կորսնցնէր աշխարհ, եթէ երբեք «չապրէինք» պահ մը Իր մէջ՝ ապրած ըլլալու համար զայն լաւագոյնս։ Միջվարանիք սակայն, Քրիստոս «անսուտ խոստում մը» ունի. պիտի ապրեցնէ՝ Ինքզինք անոնց մէջ, որոնք կը «հաւատան» Իրեն. ու զի՞նք կը սիրեն առանց երկիւղի ու պայմանադրութեան՝ աշխարհի ու ընկերներուն մէջէն, և կամ ընկերները ու աշխարհը կը սիրեն Ի՛ր մէջէն։ Այդ էր վերջին ընթրիքին՝ բաժանման վերջին պատուէրը՝ «Զի սիրես՞ զմիմեանս» (Յովհ. ԺԿ. 34)։ Այդ «զմիմեանս»ին մէջ էր նաեւ թշնամին ու բարեկամը, չարչարողը ու համակրողը, հողին դառնօրէն վիրաւորողները ու զայն սիրողները։ Ու հո՞ր է նաեւ խորհուրդը կեանքին։

Իր վերջին օրուան կը թողուր Իր վերջնական փափաքին հրահանգը՝ «Զի սիրես՞ զմիմեանս»։ որովհետեւ քիչ վերջ՝ Ինք կ'երթար սիրելու, Գեթսեմանիի դառն տրտմութեան մէջ, Իր Հա՛յրը, ու Իր Հօր մէջ՝ Ինքզինք. ու ինքիմէջ՝ զի՞նք մատնող բարեկամը՝ ոճրագործ Իսկարիոթոսը։ Պիտի շարունակէր սիրել՝ տակաւին, մինչև Սաչին վրայ երբ ըսէր. «Հա՛յր, թո՛ղ դոցա՛ զի ոչ զիտեն զինչ գործեն»։ Վասնզի ով որ չի՛ սիրեր՝ չի ներեր։ Ով որ կը սիրէ՝ ցաւը կը բաժնէ, որովհետեւ՝ իր ցաւին մէջ սէր կայ։ Ուրիշը սիրողը՝ ինքզինք կը սիրէ. վասնզի սէրը իր մէջէն կը ճառագայթէ։ Ու ով որ կը սիրէ՝ կ'ուզէ ինքզինք զնել իր սիրոյն մէջ, կ'ըզձայ բուռնօրէն ապրիլ ուրիշին մէջ։ Ու ամենէն աւելի Ի՛նք էր որ ապրեցաւ աշխարհի ու մարդոց մէջ, ու սիրեց Իր ամբողջ հողոյն զօրութեամբ՝ ճիշտ որովհետեւ Ինք «աշխարհէն չէր»։ Բայց որ կ'ուզէր աշխարհն ու մարդը Իր մէջ դարձնել՝ ու ատոր համար լիցուն հրայրքով մը կոչ կ'ընէր մարդոց՝ «Կացե՛ք յիս՛ եւ ես ի ձեզ», ու տալ ստոյգ երջան-

կութիւնը Իր Անձին ներկայութեամբ ու միութեամբ մերինն հետ՝ որպէսզի Իր ուրախութիւնը մեր մէջ ըլլայ. «Զի ուրախութիւն իմ ի ձեզ է», այդ ուրախութիւնը՝ որ ամբողջութեամբ անպարագրելի հրճուանք մըն է, բուռն խի կրանութիւնը, ու «լցեալ ուրախութիւնս» (Յովհ. ԺԵ. 11)։

* * *

Գրեթէ ամէն վայրկեան ենթակայ՝ մեր շրջապատէն՝ քաղցրութենէ ու շնորհէ դուրկ խօսքերու, գորովէ ու համակրանքէ պարպւած նայուածքներու։ Ենթակայ անտարբերութեան, անհասկացողութեան. աշխարհէն ու մարմինէն եկած բնական սրբանշնորհութիւններուն, ու աւելի լայն շրջանակի մէջ՝ ընկերային, քաղաքական ու բարոյական անհրապոյր ու անիմաստ պայքարներու՝ մենք՝ որ կ'ապրինք այս աշխարհի վրայ, իբրեւ հողեղէն ու հոգեղէն «մարդ», պիտի չտանէ՞ինք կեանքը՝ սիրով։ Այն «սէրը»՝ որ տակաւին չէ հասկցուած։ Իցի՛ւ թէ կարեւորայինք ա՛յդ բարձրութեան տանիլ՝ մեր վիշտերն ու հրճուանքները։ Կեանքին հորիզոնական զիճէն վեր բարձրացնէինք մեր հոգին գէպի եռանկիւնին զիրար կտրող միութեան այն կէտը՝ որ սիրոյ միացուցիչ ուժն է. որ Աստուծոյ տեւ սակէտն է. ու Քրիստոսի սէրը՝ որ միշտ բարձր պիտի մնայ, հրաւիրելու համար զմեզ բարձրէ՛ն ճաշելու աւազանի ու մաքրող վրայ, դարձնելու համար զմեզ «որդիք բարձրելոյ» (Դուկ. Զ. 35)։

Փափաքելի է միանգամայն խորհիլ թէ՛ սկսնակներ ենք «Քրիստոսի կեանքը» ապրելու համար։ Անիւի մը հանգիստութեամբ, մենք մեր վրայ կը դառնանք, նոր ճիգերով ու նոր ուժերով օժտուելով։ Քրիստոնէական կեանքը՝ էսպէս նոր սկսիւններու շարունակական դարձ մըն է. աւելի ճիշտ՝ Քրիստոսին հաւատալու, Իր միութիւնը բուռն կերպով ըզձալու, ու Իր կեանքին մէջ վերածնելու՝ շարունակական դարձ մը։ Բոլոր արարողութիւնները, ամէն վայրկեան, ու ամէն տարի (մասնաւոր տօներու առթիւ), վերադարձող զօրութիւններ են. որոնք կը ներշնչեն զմեզ, կը նորոգեն մեր ճիգը, կը լուսաւորեն մեր իմացականութիւնը, կը խանդավառեն մեր հոգին, հզօր

ու գործոն կը դարձնեն մեր կամքը:

Սիրելի ու գործելի՛ հետևաբար: Սիրելի այնպէս ինքզինք ու վստահիլ այնպէս ինք իր վրայ՝ ինչպէս Աստուած կը սիրէ ինքզինք, ու վստահ է ինքն իր վրայ: Ուրիշները՝ թշնամին ու բարեկամը՝ սիրելի Աստուծոյ մէջէն, կամ զԱստուած սիրելի ուրիշներու մէջէն: Կատարել անմիջական պարտքը՝ «զոր պարտէաք առնել», միշտ պահելով միութիւն ու ներդաշնակութիւն: — Ահաւասիկ քրիստոնէական կեանքը, որուն մէջն է երջանկութիւնը, որ իր կարգին՝ խորհուրդն է քառապանքին ու յարասեւ զուարթութեան, այն «բաժանութիւնն ու միութեան», այն զգալի «կորուստին» ու խմանալի «գիւտին» որ՝ վայելին է այս բոլորին ներդաշնակ ու նուիրապետական կարգով խառնութիւն, որ իր կարգին՝ Քրիստոսի վառուող ու չհատնող մորենիի յաւելթական սէրն է:

Ինք՝ ապրեցաւ ու խօսեցաւ երկրի վրայ՝ միշտ Աստուծոյ հետ: Ապրեցաւ առօրեան՝ Իր Հօրը՝ Աստուծոյ ներշնչութեամբ: Իրեն համար, կեանքի իւրաքանչիւր բոլոր, ստոյգ դարձ մըն էր անցեալի բեղուն ապրումներուն՝ երկնաւոր Հօրը կեանքով: Ծնաւ՝ Իր Հօրմէն անբաժան. աճեցաւ՝ Իր Հօրը կամքին հետ. մօտեցաւ աշխարհի ամենէն արհամարհուած ու հեռուները նետուած բորոտներուն. գնաց աղտողի փողոցներէն մինչև քաղիու անկարող անդամաւորձնեւրուն քով. մօտեցաւ կաղերուն, կոյրերուն, հիւանդներուն: Մասնակցեցաւ հարսանեկան խրախմանքներուն. հարուստ մաքսաւորներուն ու մեղաւորներուն տունները պատուեց: Առանձնացաւ լեռներու հովասուն բարձունքները՝ միշտ ինքզինք իր երկնաւոր Հօրը հետ մի պահելով: Տառապեցաւ մարդոց չտառապած ահաւոր չարչարանքը՝ — չհասկցուելու, ինքզինք չը պարտկելու, ու մատնուելու իր «բարեկամէն» — Խաչին վրայ յանձն առնելու ամենէն անարգ մահը՝ Իր սիրած ժողովուրդէն՝ բայց մշտապէս ու ամբողջովին երկնաւոր Հօրը շունչին հետ: Ինք՝ երջանիկ էր, Իր տառապանքին մէջ, ու երջանկութիւնը իր մէջ արձանացած, զայն կը բերէր երկինքէն երկրի վրայ մարդոց՝ որոնցմէ ընտրանիները միայն պիտի լինէին «անօթ ընտրութեան», անոնք՝ որոնք երկ-

նաւոր Հօրը պէս, զիտէին սիրել թշնամիին թոյնը ու բարեկամին խորխորը՝ վիշտը ու հրճուանքը հաւասարապէս:

Երանի՛. բի՛ւր երանի այն բարի ու ձկնորս հողիներուն, հաւատաւոր, ու անկեղծ մեղաւորներուն՝ բոլոր ժամանակներու — որոնք ա՛յս խոկ աշխարհի վրայ, կ'ապրին սրբազան ամուսնութիւնը — անպարագրելի «սիրոյ» մը մէջ, իրենց խոկ հոգեոյն խորը, չզիտեմ ո՛ւր բացուած՝ Քրիստոսի անձին հետ: Կը սիրեն իրենց «բարեկամ Քրիստոս»ը՝ առանց զժողքի կամ արքայութեան պայմաններուն . . . Կը սիրեն թշնամիները ու բարեկամները, ամենէն դառն ցաւերը ու բերկրանքները . . . Ապշեցուցիչ սէ՛ր, արդարեւ:

Այդպիսիները՝ կը խօսին մեզի՛ հետ, մեզի՛ պէս, բայց տարբեր է անոնց խօսքին շունչը: Կը գործածեն մի՛ր բառերը, բայց տարբեր է անոնց շի՛շտը: Կը քալեն մեզի նման, ու մեր կողքին՝ բայց ուրիշ շնորհ մը ունին: Կուլան ու կը տառապին մեզի՛ պէս, մեզի՛ համար՝ ու տարբեր է անոնց սուգին թափը: Կ'ուրախանան մեզի հետ, ու մեզի պէս՝ բայց տարբեր է անոնց հրայրքը: Կը տեսնեն մեզի հետ, ամէն ինչ, բայց ուրի՛շ է անոնց նայուածքին շողը: Կը լսեն ու չեն լսեր: Կը մեռնին, մեզի հետ, մեզի՛ համար, մեզի՛ պէս՝ բայց՝ տարբեր է անոնց մահը. որովհետեւ չեն մեռնիր, այլ կ'ապրին այդ շի՛շտը ու այդ շնորհը, այդ հրայրքն ու շողը՝ ու կ'երթան վայելելու ու նստակելու ամուսնութիւնը. ու գտնելու Յաւերժական սէրը, որ խորհուրդն է երջանկութեան:

ԻՍԱՀԱԿ ԱՅՂ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

